

*Urejajo Janko Kos, Peter
Kolšek, Tine Logar*
Državna založba Slovenije,
1991

Nastop nove zbirke je pomemben dogodek, ker njene začetne knjige napovedujejo še vrsto prihodnjih enakega tipa, ali drugače rečeno, ker se z njimi kažejo obrisi dolgoročnega programa s trajnejšimi in globljimi posledicami za vednost o literaturi in za bralno kulturo na našem jezikovnem področju. Prav za to pa pri Klasju gre, saj je zbirka izrecno namenjena literarni vzgoji in ponuja oporo za študijsko branje leposlovja, predvsem v okviru srednješolskega pouka književnosti.

Založba, ki ima z različnimi znanstvenimi, leposlovnimi, poljudnoznanstvenimi, šolskimi in drugimi zbirkami že veliko izkušnjo, se za Klasje ni odločila v naglici. Zamisel zanj je pravzaprav sprejela že sredi 80. let, kmalu nato je dobila rokopise prvih petih zvezkov, zdaj pa jih je tako rekoč horacijevsko uležane objavila v lični, funkcionalni opremi Vilija Vrhovca in pod skrbnim uredništvom Mije Longyka.

Vsebinsko in metodološko je odgovoren zanj uredniški odbor, v katerem so Janko Kos, Peter Kolšek in Tine Logar — različno profilirani strokovnjaki in ustvarjalci, ki jim je očitno skupna skrb kvaliteten izbor tekstov, visoka raven komentarjev oziroma celotnega spremnega aparata in zraven tudi njegova pedagoška učinkovitost. Čeprav je zbirka dejansko zasnovana na novo in se to navezadnje izraža tudi s tem, da svojih prvih pet knjig označuje kot prvi letnik, se je uredništvo odločilo za demonstrativno opozorilo na svojo povezanost s tradicijo: ime zbirke, ki danes zveni pravzaprav staromodno, so povzeli po zunanje skromnejši, manj privlačno opremljeni, uredniško pa zelo solidno

zasnovani in kvalitetno realizirani zbirki komentiranega šolskega beriva, ki jo je ista založba izdajala po drugi svetovni vojni, a je že zdavnaj zamrla in njeni zvezki niso več niti v obtoku niti v spominu sedanjih dijaških rodov.

To je navezava na domače izročilo, medtem ko se zasnova moderniziranega, preglednejšega, bolj razčlenjenega spremnega aparata povezuje s preskušeno zahodno-evropsko, zlasti francosko prakso prezentiranja literarne klasike šolski mladini. Ta se že dolgo izogiba monotonosti dolgih "spremnih besed" in suhoparnosti "opomb" ter ponuja potrebne informacije v dostopnejših, bolj zgoščenih oblikah različnih preglednic, ilustracij itd., odpira pot k nadaljnjemu poglobljanju znanja z navedbo primerno izbrane, realno dostopne literature o obravnavanem delu in njegovi problematiki, in končno navaja h kritičnemu razmišljanju s preskusnimi vprašanji, ki zadevajo širše literarnozgodovinske in kulturnozgodovinske razsežnosti posameznega literarnega dela ter manj opazne, čeprav važne in zanimive značilnosti njegovega ustroja.

Zdi se, da prav uvedba bolj razgibanega in za bralca nemara bolj dostopnega spremnega aparata, kakor ga je srednješolcu ponujalo staro Klasje, omogoča novemu Klasju funkcionalno sožitje z zbirko, ki je nastala v presledku med tema dvema pri drugi založbi, Mladinski knjigi, in se medtem uveljavila s kvaliteto in inovativnostjo — z zbirko Kondor, ki redno izhaja že vrsto let, ne da bi ji pri tem opešala vitalnost. Z izborom literarnih del, uvrščenih v prvi letnik, je namreč uredništvo Klasja pokazalo, da mu je tako kakor Kondorjevemu prejšnjemu uredniku, Urošu Kraigherju, in sedanjemu, Alešu Bergerju, osnovni kriterij visoka umetniška raven, sicer pa odprtost za vse literarne zvrsti, obdobja in stile ter za različne nacionalne literature, med kate-

rimi ima seveda sorazmerno največji delež slovenska književnost: kot prvi, vzorčni zvezek je izšla Prešernova povest v verzih *Krst pri Savici* s spremnim aparatom Jan-ka Kosa, nadaljnji zvezki obsegajo Cankarjev roman *Na klancu* v obdelavi Petra Kolška, Wildovo tragedijo *Saloma* s komentarji Majde Stanovnik, Proustovo romaneskno pripoved *Combray* s spremnimi besedili Marjete Vasič in *Stara orientalska lirika* v izboru in predstavitvi Vasje Cerarja.

Okoliščina, da med navedenimi deli, tudi prevedenimi, ni nobenega, ki pri nas še ne bi izšlo, seveda ne pomeni, da bo tudi v prihodnje ostalo le pri ponatisih. Kaže pa, da bi Klasje lahko postalo specializirana zbirka izčrpno, a ne preobširno komentiranih krajših, vendar celotnih, neprirejenih, ali kvečjemu dovolj zaokroženih, ne radikalno okrnjenih besedil. K tej misli navajajo tako zvezki, ki temu opisu ustrezajo, tj. *Krst pri Savici*, *Saloma*, *Na klancu* in *Combray*, kakor tudi zvezek, ki je prav zaradi svoje tekstovne heterogenosti prisiljen k redukciji spremnega aparata in je zato v več pogledih drugačen, namreč *Stara orientalska lirika*.

Sestavljalec te male antologije je imel prav gotovo težje delo od avtorjev, ki so se lahko v spremnih besedilih posvetili enemu samemu delu, bralec pa o posameznih besedilih iz sumerske, staroegipčanske, starohebrejske, arabske, perzijske, indijske, kitajske in japonske lirike, zajetih iz skoraj štirisočletnega obdobja, zve neprimerljivo manj kakor npr. o *Krstu pri Savici*. Gotovo so za šolsko branje potrebne tudi antologijske zbirke, vendar so kronološko-nacionalno in vzorčno-odlomkarsko zasnovane že Berila, ki jih zvezek takega tipa pravzaprav sploh ne presega. V konkretnem izboru je problematična celo zbirna oznaka "lirika", ki je zanj preozka in jo urednik ob posameznih književnostih in delih, npr.

Bhagavadgiti, razširja v "pesništvo", a še to npr. za *Evangelije* v celoti ni ustrezno. V zbirki, kakršna je Klasje, bi bilo krajša besedila najbrž bolj smotno povezovati po zvrsteh in oblikah, še bolj učinkovito pa bi se pogled v bogastvo in specifično orientalskih literatur odprl ob samostojnih zvezkih z integralnimi besedili *Jobove knjige*, *Visoke pesmi* itd.

V ostalih štirih zvezkih se je metoda predstavitve izbranega dela lahko uveljavila brez odstopanj od osnovnega vzorca, vendar ne brez individualnih razlik. Nekatere so seveda pogojene s specifično, tj. različno problematiko, ki narekuje predmetu primerno, tj. različno obdelavo, nekatere pa tudi s tem, da je mogoče okvirna navodila različno razumeti in da so uredniki puščali avtorjem spremnega aparata proste roke.

Koncept zajema predstavitev literarnega dela v klasičnem literarnozgodovinskem kontekstu avtorja, družbenega okolja in časa in prek nekaj literarnoteoretičnih aspektov preide še h kritičnim pogledom. Najprej je na kratko, samo z značilnimi letnicami in kratkimi navedbami, opisano avtorjevo življenje in delo. To poglavje zajema avtorjevo šolanje, potovanja, službe in zaposlitve, ljubezenska srečanja in druge važnejše čustvene vezi, npr. do matere ali prijateljev, javne nastope ter ustvarjanje in objavo važnejših del. Okvir mu določata letnici pisateljevega rojstva in smrti, razen pri Proustu, pri katerem so navedena tudi postumno objavljena dela. Enak časovni okvir določa tudi naslednji razdelek, preglednico, ki s še krajšimi navedbami kaže hkratno kulturno in zgodovinsko dogajanje. Zdi se, da bi bilo v tej preglednici, ki se deloma seveda mora ujemati s prvo, dovolj obdržati avtorjev opus, vendar je v nekaterih zvezkih tu po nepotrebnem ponovljeno skoraj vse, kar o avtorjevem življenju navaja že uvodni prikaz, medtem ko prostor,

namenjen prikazu simultanege dogajanja v kulturnem in nasploh družbenem okolju, ni izrabljen. Videti je tudi, da so nekateri avtorji "opomb" pojmovali simultanost širše in zato navajajo važnejše dogodke tudi zunaj letnic, važnih za predstavljanega pisatelja, nekateri pa kažejo značilne izseke sočasnega dogajanja prav v okviru teh letnic. Zanimivo je primerjati, kako različni kulturni in zgodovinski dogodki so navedeni v okviru zadnje četrtine 19. stoletja, tj. v času, ko so — seveda različno stari in v različnih okoljih — živeli Wilde, Proust in Cankar in ga zato zajemajo preglednice v ustreznih treh zvezkih.

Nekaj razlik je tudi v bibliografskih poglavjih: navedene so npr. pomembnejše izdaje *Krsta pri Savici*, ne pa tudi *Na klanecu*; ponekod je navedena literatura urejena kronološko, ponekod abecedno. Precej različne so ilustracije, ki pa so seveda odvisne od tega, na kolikšen odmev so posamezna literarna dela s svojimi osebami in prizori naletela pri likovnih umetnikih: *Krstu* in *Salomi* je zato lahko dodan izbor ilustracij v pravem pomenu besede, *Combrayu* in *Na klanecu* pa ne, vendar jima je smiselno dodano dokumentarno gradivo in fotografiji iz filmske upodobitve *Klanca*. *Orientalno liriko* bi bilo mogoče opremiti s kvalitetnimi slikovnimi ilustracijami, a urednik jo je rajši pokazal v zapisih z izvirnimi pisavami.

Poglavje, ki navaja sodbe o obravnavanih delih, izluščene iz daljših kritičnih esejev ali literarnozgodovinskih obdelav, odpira bralcu pogled v dinamiko recepcije, opozarja na nihanje v vrednotenju in na različne poudarke različnih ocenjevalcev od literarnozgodovinskih do ideoloških, moralističnih in estetskih. V večini zvezkov so navedene samo sodbe slovenskih kritikov in literarnih zgodovinarjev, le dve deli sta pokazani tudi v očeh strokovnjakov drugih narodnosti. Čeprav

mednarodna odmevnost *Krsta* in *Salome*, *Combraya* in *Na klanecu* ni enaka, bi bilo tudi slovenski deli mogoče pokazati v oceni kakšnega neslovenskega kritika in s tem dosledno uveljaviti primerjalno zasnovu zbirke.

Zaključna vprašanja in "teme" se samo deloma oprajo na informacije, ki jih bralec lahko dobi v prej omenjenih rubrikah in seveda predvsem v nekoliko obsežnejšem "uvodu" oziroma "uvodnih opombah", kakor se pač imenuje "spremna beseda" v ožjem pomenu besede. Deloma zahtevajo odgovori nanje še znanje, pridobljeno iz drugih virov, ali opažanja, ki jih odkrije šele ponovno branje, ali celo razgibano domišljijo, ki navaja k ustvarjalnemu dopolnjevanju prebranega dela (npr.: Kako si predstavljáš nadaljnje življenje Črtomira in Bogomile?).

Ne glede na različne poudarke in usmeritve vprašanj pa se zdi pomembno, da so zastavljena problemsko in stvarno, ne apodiktično ali indoktrinacijsko. Bralec lahko iz njih in iz celotnega "pristopa" komentatorjev povzame, da mu zbirka daje možnost za boljše poznavanje in razumevanje ustroja in konteksta literarnih del, ne da bi ga silila k mehaničnemu memoriranju podatkov o njih in k pavšalnemu vrednotenju — to pa je tisto, zaradi česar jo imamo lahko za solidno in moderno zasnovano.

Majda Stanovnik

Roman Ingarden LITERARNA UMETNINA

Prevod in spremna beseda
Frane Jerman
ŠKUC, Filozofska fakulteta,
Ljubljana 1990

V zbirki *Studia humanitatis* je izšel prevod dela, ki je na slovensko literarno vedo vsekakor zelo vpli-